

Pravidla pro určení příslušných právních předpisů

Zdroj: www.cssz.cz

Základní ustanovení týkající se určování příslušnosti k právním předpisům obsahuje **Nařízení Rady (EHS) 1408/71 v článcích 13 – 17.**

Při migraci osob za prací po členských státech EU je potřebné vědět, které právní předpisy v oblasti sociálního zabezpečení se budou na migrujícího pracovníka (rozumí se tím osoba zaměstnaná nebo samostatně výdělečně činná ve smyslu Nařízení) vztahovat, tj. stanovit, předpisům kterého z členských států migrující pracovník podléhá. Určení příslušnosti k právním předpisům umožní migrujícímu pracovníkovi respektive jeho zaměstnavateli, aby byl účasten „správného“ systému sociálního zabezpečení. Zabraňuje se tak situacím, kdy se na migrujícího pracovníka nebude vztahovat buď právo žádného členského státu, a nebo dojde ke kolizi právních řádů a na dotčeného migrujícího pracovníka by se vztahoval více než jeden právní řád.

Účast migrujícího pracovníka na pojistném (důchodovém, nemocenském a zdravotním) se vždy řídí právními předpisy toho členského státu, které byly určeny jako příslušné. Stanovení příslušnosti k právním předpisům samo o sobě ještě neznámá, že migrující pracovník bude automaticky pojištěn. Nejprve je třeba určit, kterým právním předpisům podléhá a teprve po té se posuzuje jeho účast na pojištění. Žadatel se sám s osvědčením o příslušnosti k právním předpisům musí obrátit na příslušné instituce státu, jehož předpisům o sociálním zabezpečení podléhá.

V České republice jsou to

- zdravotní pojištění – zdravotní pojišťovny
- nemocenské a důchodové pojištění – místně příslušná správa sociálního zabezpečení a není-li taková, pak územní pracoviště Pražské správy sociálního zabezpečení pro Prahu 8, Trojská 13a).

Pravidla pro příslušnost k právním předpisům jsou přesně definována v Nařízení Rady (EHS) 1408/71, ale v řadě případů je nutné jejich zvláštní posouzení. V České republice **rozhoduje o příslušnosti k právním předpisům a potřebná osvědčení** (formuláře E 101, případně E 102 a E 103) **vystavuje ČSSZ – referát vysílání pracovníků v odboru evropské koordinace a mezinárodních vztahů..**

Evropské formuláře v zásadě nejsou a nebudou pro žadatele k dispozici. V některých, dále stanovených případech budou poskytovány pouze na vyžádání. Všechny formuláře E 101, E 102 a E 103 mají přidělena evidenční čísla ČSSZ. Žadatel se na ČSSZ obrací prostřednictvím zvláštních tiskopisů - žádostí o vystavení potřebného evropského formuláře.

Pro jednotlivé případy jsou stanoveny přesné postupy .

Vystavené evropské formuláře osvědčují, že dotčená osoba podléhá právním předpisům sociálního zabezpečení státu, jehož instituce daný formulář vystavila, nevztahují se ale na další oblasti, například daňové předpisy.

Upozornění:

Instituce ostatních členských států jsou oprávněny a vyžadují v dále popsaných situacích, aby migrující pracovníci předkládali formulář E 101, případně E 102 nebo E 103, kterým se dokládá účast pracovníka v jiném systému sociálního zabezpečení. Pokud tento formulář nebude předložen, předpokládá se, že má dotyčná osoba podléhat právním předpisům toho státu, v němž pracuje nebo vykonává činnost.

Obdobně bude postupovat správa sociálního zabezpečení v ČR. V případě nejasností je třeba věc konzultovat s kontaktními pracovníky.

ZÁKLADNÍ PRAVIDLO

pro určení příslušnosti k právním předpisům se vztahuje na většinu případů a nevyžaduje zvláštní posouzení. Aplikuje se automaticky, pokud nedojde k některé ze situací popsaných v části B. Výjimky ze základního pravidla.

Základní pravidlo pro určování příslušných právních předpisů je tzv. **pravidlo státu výkonu práce nebo činnosti** (lex loci laboris). Osoba krytá Koordinačními nařízeními podléhá právním předpisům jen jednoho členského státu, tj.

- **osoba zaměstnaná podléhá právním předpisům toho členského státu, na jehož území pracuje**, i když bydlí na území jiného členského státu, nebo když její zaměstnavatel má sídlo na území jiného členského státu
- **osoba samostatně výdělečně činná podléhá právním předpisům toho členského státu, na jehož území vykonává svou samostatnou výdělečnou činnost**, i když bydlí na území jiného členského státu.

Určená legislativa se týká jak poskytování dávek, tak placení pojistného a platí pro všechna odvětví sociálního zabezpečení krytá Koordinačními nařízeními a stanovená příslušnou národní legislativou.

VÝJIMKY ZE ZÁKLADNÍHO PRAVIDLA pro určení příslušnosti k právním předpisům

vyžadují zvláštní posouzení a neaplikují se automaticky. V těchto případech je většinou potřebné osvědčení o příslušnosti k právním předpisům některého z členských států (formulář E 101, příp. E 102, E 103):

1. Zvláštní ustanovení pro určité kategorie osob:

Nevystavuje se žádné osvědčení (evropský formulář), ale v případě nejasnosti je potřebné konzultovat věc s kontaktním pracovníkem kterékoli správy sociálního zabezpečení

- **Osoby zaměstnané na palubě lodi** plující pod vlajkou členského státu podléhají právním předpisům tohoto státu.
- **Osoby odvedené nebo znovu povolané do služby** v ozbrojených silách nebo do náhradní civilní služby členského státu, podléhá právním předpisům tohoto státu.

- **Osoby, které přestanou podléhat právním předpisům jednoho členského státu, aniž se na ně začnou vztahovat právní předpisy jiného členského státu** v souladu s pravidly pro určování příslušnosti k právním předpisům, podléhají právním předpisům státu svého bydliště, a to výlučně. Jde o situace, kdy osoba zaměstnaná nebo samostatně výdělečně činná ukončí veškeré své ekonomické aktivity, přičemž ukončení nemusí být trvalé. Toto pravidlo se vztahuje i na osoby, které se staly nezaměstnanými.

Je potřebné osvědčení o příslušnosti k právním předpisům, tj. formulář E 101:

- **Státní úředníci a osoby za takové považované** podléhají právním předpisům členského státu, kterým podléhá úřad, který je zaměstnává

2. Osoby vyslané

3. Souběžný výkon činnosti ve dvou nebo více členských státech

Jedná se o situace, kdy osoba je současně zaměstnaná ve dvou nebo více členských státech, nebo osoba vyvíjí svou samostatnou výdělečnou činnost současně na území dvou nebo více členských států nebo osoba je zaměstnaná na území jednoho členského státu a současně vykonává samostatnou výdělečnou činnost na území jiného členského státu.

Oznamovací povinnost migrujícího pracovníka:

V případech souběžného výkonu činnosti je osoba povinna oznámit tuto situaci místně příslušné správě sociálního zabezpečení (tj. okresní správě sociálního zabezpečení nebo územnímu pracovišti Pražské správy sociálního zabezpečení), **a v případech, kdy nebude možné určit místní příslušnost správy sociálního zabezpečení, jakékoli správě sociálního zabezpečení.** Tato povinnost vyplývá z ustanovení článku 12a Nařízení Rady (EHS) 574/72. Správné určení příslušnosti k právním předpisům je rozhodující pro účast osoby v systému sociálního zabezpečení nejen v ČR, ale i v jiných členských státech.

Postup:

Migrující pracovník, který se nachází v situaci souběžného výkonu činnosti a nebo tuto situaci očekává, se obrátí na kontaktního pracovníka pro oblast EU na dané správě sociálního zabezpečení, který záležitost posoudí a podle potřeby sepíše s pracovníkem tiskopis. Na základě tohoto tiskopisu referát vysílání pracovníků ČSSZ určí, zda osoba podléhá právním předpisům ČR, případně na který jiný členský stát se má obrátit.

Pokud ČSSZ určí, že na danou osobu se budou vztahovat právní předpisy České republiky, vystaví dotyčné osobě **formulář E101 – „Potvrzení o příslušnosti k právním předpisům“**. Tento formulář má charakter osvědčení a daná osoba jím prokazuje, že spadá pod právní předpisy určitého členského státu (v případě osvědčení, které vystaví ČSSZ, to znamená, že daná osoba spadá pod právní předpisy o sociálním zabezpečení České republiky).

Jestliže právní předpisy České republiky nebudou v daném případě příslušné, ČSSZ o tom informuje dopisem danou osobu a současně instituci členského státu, jehož právní předpisy jsou v souladu s Koordinačními nařízeními příslušné.

Následující tabulka poskytuje přehled základních situací souběžného výkonu činnosti ve dvou nebo více členských státech.

- **Osoba má statut zaměstnance**

1. Zaměstnanec **bydlí** na území jednoho členského státu a **vykonává činnost na území tohoto členského státu** a současně i na území jiného členského státu.
podléhá právním předpisům **státu bydliště**
článek 14(2)(b)(i) Nařízení 1408/71
2. Zaměstnanec **pracuje pro několik** různých podniků nebo zaměstnavatelů, kteří zaregistrovali své ústředí nebo místo podnikání na území jiných členských států, než je bydliště zaměstnance.
podléhá právním předpisům **státu bydliště**
článek 14(2)(b)(i) Nařízení 1408/71
3. Zaměstnanec pracuje pro **jednoho** zaměstnavatele na území dvou a více členských států, ale v žádném z těchto států nebydlí.
podléhá právním předpisům **státu registrovaného sídla zaměstnavatele**
článek 14(2)(b)(ii) Nařízení 1408/71
4. **zaměstnanec v mezinárodní dopravě** (řidič, strojvůdce, posádka letadla, posádka plavidla vnitrozemské dopravy), článek 14(2)(a) Nařízení 1408/71
 - a. je zaměstnán pobočkou/stálým zastoupením, které se nachází v jiném čl. státě, než-li je registrované ústředí podniku / místo podnikání
podléhá právním předpisům státu, na jehož území se nachází pobočka / stálé zastoupení
 - b. je zaměstnán převážně na území čl. státu, ve kterém bydlí
podléhá právním předpisům státu bydliště bez ohledu na to, kde je registrované ústředí podniku / místo podnikání nebo kde se nachází pobočka / stálé zastoupení
 - c. v ostatních případech
podléhá právním předpisům čl. státu, na jehož území je registrované ústředí podniku / místo podnikání

- **Osoba má statut osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ)**

1. OSVČ bydlí na území jednoho členského státu a svou samostatnou výdělečnou činnost vykonává na území tohoto členského státu a současně i na území jiného členského státu.
podléhá právním předpisům státu bydliště
článek 14a(2) Nařízení 1408/71
2. OSVČ vykonává svou výdělečnou činnost na území dvou a více států, přičemž ani v jednom z těchto států nebydlí.
podléhá právním předpisům státu, na jehož území vykonává svou hlavní činnost
článek 14a(2) Nařízení 1408/71

- **Osoba je v jednom členském státě zaměstnaná a zároveň v jiném členském státě OSVČ**

1. Příklad uveden v Příloze VII Nařízení 1408/71
podléhá právním předpisům obou států

článek 14c (b) Nařízení 1408/71

V souladu s Přílohou VII osoba, která je samostatně výdělečně činná v České republice a která současně vykonává závislou činnost v kterémkoli jiném členském státě, podléhá současně právním předpisům ČR a jiného členského státu. Jedná se o výjimku ze základního principu aplikace právních předpisů jednoho státu.

2. Příklad není uveden v Příloze VII Nařízení 1408/71
podléhá právním předpisům státu, ve kterém pracuje v placeném zaměstnání
článek 14c (a) Nařízení 1408/71

4. **Právo opce (volby práva) osob zaměstnaných na diplomatických misích a konzulárních úřadech**

Příslušnost k právním předpisům se u osob zaměstnaných na diplomatických misích a konzulárních úřadech a u pomocného personálu v soukromých domácnostech pracovníků těchto misí a úřadů řídí základním pravidlem státu výkonu činnosti, za splnění určitých podmínek mají tyto osoby možnost volby právních předpisů.

Pokud jsou tyto osoby v souladu s článkem 16 Nařízení Rady (EHS) 1408/71 státními příslušníky členského státu, který je akreditujícím nebo vysílajícím státem, mohou optovat pro příslušnost k právním předpisům tohoto státu. Právo volby musí být uplatněno do tří měsíců od data, kdy zaměstnanec byl přijat na danou diplomatickou misi nebo konzulární úřad, nebo od data, kdy osoba vstoupila do osobních služeb představitelů takové mise nebo úřadu. Opce nabude účinnosti dnem nástupu do zaměstnání. Opci je možné obnovovat každý kalendářní rok, účinnosti v tomto případě nabude prvním dnem následujícího kalendářního roku.

Postup při uplatnění práva opce:

Právo volby se uplatňuje prostřednictvím **formuláře E 103 – „Uplatnění práva volby.“** Tento formulář je k dispozici na referátu vysílání pracovníků odboru evropské koordinace a mezinárodních vztahů ČSSZ a bude zaměstnavateli poskytnut na základě písemné žádosti, ve které musí být uvedena jména, příjmení, rodná čísla (popř. čísla pojištění) a adresy trvalého bydliště zaměstnanců, kteří optují pro právní předpisy České republiky.

Zaměstnanec vyplní část A formuláře E 103 s vyloučením kolonky 6 ve třech vyhotoveních. Jedno vyhotovení předá zaměstnavateli a dvě vyhotovení zašle referátu vysílání pracovníků ČSSZ.

Za správné vyplnění formuláře E 103 a za splnění podmínek opce ručí zaměstnavatel.

5. **Právo opce (volby práva) pomocného personálu Evropských společenství**

Pracovníci pomocného personálu Evropských společenství mají možnost v souladu s článkem 16 Nařízení 1408/71 optovat pro příslušnost právních předpisů členského státu,

- na jehož území jsou zaměstnání,
- jimž naposled podléhali,

- jehož státní příslušnost mají.

Postup při uplatnění práva opce:

Volbu příslušných právních předpisů je možné provést jen jednou, a to v době uzavření pracovní smlouvy. Pokud si osoba přeje uplatnit právo volby, musí zplnomocněný úřad Evropských společenství zajistit, aby vyplnila část A formuláře **E103 – „Uplatnění práva volby“**, úřad na tomto formuláři potvrdí kolonku 6.

Pokud osoba optuje pro příslušnost k právním předpisům ČR, je třeba zaslat vyplněný formulář ve dvou vyhotoveních referátu vysílání pracovníků ČSSZ.

Opce nabude účinnosti dnem nástupu do zaměstnání.

Výjimky podle článku 17 Nařízení Rady (EHS)1408/71